

Asia: VN/10384/2019 VM212:00/2018

Lausuntopyyntö järjestöjä koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämisestä ja yhdenmukaistamisesta

1 Taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Muu, mikä [Järjestöneuvottelukunta YhES - Yhdistykset Etelä-Savossa (Etelä-Savon maakuntaliitto)]

2 Ehdotukset järjestöjä koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi

Ehdotus 1: Valtionavustustoiminnassa siirrytään uuteen, valtionavustuskäytäntöjen yhdenmukaisuutta edistävään toimintamalliin.

Tuontajakoministeriöt siirtyvät valtionavustustoiminnan uuteen toimintamalliin ja ottavat käyttöön sitä tukevat valtionavustustoiminnan verkkopalvelut. Tuontajakoministeriöt siirtyvät toimintamalliin kehittämissuunnitelmissa siten, että verkkopalvelut ovat kaikkien käytössä vuoteen 2024 mennessä. Valtionavustuskäytännöt yhdenmukaistetaan valtionavustustoiminnan uuden toimintamallin mukaiseksi.

YhES järjestöneuvottelukunta pitää hyvänä yhdenmukaistamista ja valtionavustushakujen kokoamista osoitteeseen Haeavustuksia.fi:ssä, ja että haettavilla avustuksilla on samat kriteerit.

Tasa-arvoisuuden näkökulmasta on myös olennaista, että digitaalinen haku ei syrjäytä hausta niitä toimijoita, joilla ei ole riittäviä digitaalisen hakemisen edellytyksiä. Näille toimijoille on tarjottava vaihtoehtoiset kanavat tai riittävä digituki. Muutoinkin on huolehdittava, että tulevaisuudessa avustusten haku ei edellytä ammattimaisuutta ja samalla karsi hauista pois niitä kansalaisjärjestötoimijoita, joilla ei ole valmiiksi resursseja vaativiin hankehakuihin. Järjestelmän, jolla avustusta haetaan, tulee olla selkeä ja helppo täyttää. Opastusta hakemusten täyttöön tarvitaan valtakunnallisesti ja paikallisesti ja opastamisen hakuun tulee kuulua avustuksen myöntäjälle.

Järjestöjen kuuleminen ja osallistaminen on tärkeää. Valtionavustuksen hakuun tarkoitetun järjestelmän toimivuudesta pitää järjestää kokeilun jälkeen myös kuulemistilaisuus tai keino kertoa palaute käyttäjien toimesta.

Rahoittajan tulee huomioida riittävän kattava kuva (järjestöjen toiminnan erilaiset ominaispiirteet, toiminnan yhteiskunnalliset tavoitteet ja eri järjestöjen toimintatavat), kun yhtenäistetään käytäntöjä.

YhES järjestöneuvottelukunta toivoo, että uusi malli edistää turhista siiloista luopumista ja mahdollistaa järjestöjen monialaiset yhteistyöhankkeet. Yhdistykset hyötyisivät myös siitä, että tieto erilaisista haettavista avustuksista olisi mahdollista löytää yhdestä paikasta.

Ehdotus 2: Valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta suunnitellaan yhdessä uudella tavalla.

Tuotonjakoministeriöt hyödyntävät valtionavustuksia ja niiden käyttöä koskevaa tietoa uudella tavalla valtionavustustoiminnan vaikuttavuuden suunnittelussa, kuten valtionavustusten kohdentamisessa. Sitä varten tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat valtionavustusprosessejaan ja käyttävät yhteisiä verkkopalveluja. Järjestöt ja valtionapuviranomaiset suunnittelevat valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta yhdessä uudessa toimintamallissa, mikä edistää ennakoitavuutta ja jatkuvuutta ja auttaa ottamaan toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset entistä paremmin huomioon.

Järjestöille tarvitaan koulutusta sekä selkeät raportointiohjeet, jotta valtionavustustoiminnassa saadaan oikeat ja riittävät tiedot.

Toiminnan suunnittelun kannalta on tärkeä saada tietää haettavista avustuksista ja niiden teemoista riittävän ajoissa, ottaen huomioon kuntien budjettiaikataulun. Avustusten hakuajataulu tulisi olla sellainen, että järjestöt eivät joudu tilanteeseen, missä toimintaa jatketaan omalla riskillä ilman rahoitusta. Tällä hetkellä järjestöt toimivat tilanteessa, jossa osa kuluvan vuoden avustuspäätöksistä tulee vasta huhtikuussa. Kuntien budjettivarausten vuoksi avustushauista tulee tiedottaa järjestöille riittävän ajoissa.

YhES järjestöneuvottelukunta pitää erityisen tärkeänä ehdotusta siitä, että jatkossa tuotonjakoministeriöt suunnittelevat valtionavustuksia hakevien järjestöjen kanssa yhdessä, millaisiin yhteiskunnallisiin päämääriin valtionavustuksilla rahoitetulla toiminnalla tai hankkeella on tarkoitus vastata. Keskeistä on myös, että suunnittelu aloitetaan jo ennen valtionavustusohjelmien valmistelua ja valtionavustushakujen julkaisua, kuten valtionapuviranomaiset ovat lausunnossaan toivoneet.

Ehdotus 3: Valtionavustustoimintaan osallistuvien toimielinten tehtäviä ja toimintatapoja yhdenmukaistetaan.

Tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat valtionavustusten arviointiin ja valtionavustustoimintaan liittyvien neuvottelukuntien, toimikuntien ja jaostojen tehtäviä ja toimintatapoja soveltuvin osin. Tehtävien ja toimintatapojen painopiste on jatkossa valtionavustuspolitiikan arvioinnissa, valtionavustustoiminnan vaikuttavuuden suunnittelussa ja yhdenmukaisten valtionavustuskäytäntöjen jatkuvassa kehittämisessä. Tarkoituksena on lisätä valtionapuviranomaisten ja järjestöjen välistä viestintää ja vuorovaikutusta.

YhES – Yhdistykset Etelä-Savossa järjestöneuvottelukunta lausuu:

On tärkeää, että valtionavustustoiminnan käytäntöjä suunnitellaan yhdessä järjestöjen kanssa. Myös valtionavustustoiminnan arviointiin tulee olla palautteenantokanava.

Valtionavustuksien jakamisessa on hyvä olla selkeät säännöt, jotka on yhdessä muotoiltu. Näin huolehditaan, että avustukset kohdennetaan yhdessä järjestöjen kanssa määriteltyjen yhteiskunnallisten päämäärien ja tavoitteiden mukaisesti.

Alueellinen tasa-arvo ja edustus on huomioitava valtionavustustoimintaan osallistuvissa toimielimissä.

On huolehdittava eri järjestöalojen monipuolisesta kuulemisesta päätettäessä avustusten kohdennuksesta.

YhES järjestöneuvottelukunnan mielestä on tärkeää, että järjestöt ehdottavat neuvottelukuntiin, toimikuntiin ja jaostoihin jatkossa toimialansa ja alueen tarpeet hyvin tuntevia ja toimialojaan edustavia henkilöitä. Maakunnista tulee olla riittävä edustus näissä toimielimissä, jotta alueiden erityisyys ja siellä olevat tarpeet tulevat huomioiduiksi.

Tärkeänä pidetään myös, että myöhäisessä vaiheessa toteutettavien kuulemisten sijaan kehitetään valtionapuviranomaisten sekä valtionavustusten hakijoiden ja saajien välistä matalan kynnyksen viestintää ja vuorovaikutusta ja vahvistetaan järjestöjen osallisuutta valtionavustustoiminnan kehittämisessä.

YhES järjestöneuvottelukunta pitää hyvänä järjestöjaoston ehdotusta siitä, että tuotonjakoministeriöt tarkastelevat yhdessä neuvottelukuntiensa, toimikuntiensa ja jaostojensa kanssa niiden nykyisiä tehtäviä.

Ehdotus 4: Järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjä yhdenmukaistetaan mahdollisuuksien mukaan.

Tuontajakoministeriöt yhdenmukaistavat järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjään. Yleisavustuksilla rahoitetaan järjestöjen varsinaisen toiminnan bruttokustannuksia. Tuontajakoministeriöt luovat yhteisen tavan arvioida, miten järjestön kokonaisvarallisuus vaikuttaa valtionavustusten harkinnassa ja myöntämisessä. Tuontajakoministeriöiden erilaisia omarahoituskäytäntöjä selvitetään lisää ennen ehdotuksen toteuttamista.

YhES – Yhdistykset Etelä-Savossa järjestöneuvottelukunta lausuu:

YhES järjestöneuvottelukunta yhtyy järjestöjaoston kantaan siitä, että on tärkeää, että tuontajakoministeriöt yhdenmukaistavat järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjään. Lähtökohtana täytyy kuitenkin olla se, että tuontajakoministeriöiden hyvät käytännöt säilytetään ja ettei järjestöjen asema heikkene perusteettomasti valtionavustuskäytäntöjä kehitettäessä ja yhdenmukaistettaessa.

YhES järjestöneuvottelukunta tähdentää, että mikäli tulevaisuudessa valtionavustuksiin aletaan enenevässä määrin edellyttää omarahoituksia, se voi vaikeuttaa alueellisten järjestöjen toimintaa ja lisätä rahoitusten keskittymistä ja kanavoitumista varakkaimmille järjestötoimijoille. Omarahoitusosuus sitouttaa hakijat hankesuunnitelman toteuttamiseen, mutta myös karsii pienemmät järjestöt pois hakijoista.

YhES järjestöneuvottelukunta pitää hyvänä järjestöjaoston pyyntöä selvittää, voidaanko järjestöjen tilinpitovaatimusta keventää ja talousraportointia automatisoida, jotta se vastaisi perinteistä järjestötoimintaa kevyemmin järjestäytyneen kansalaistoiminnan tarpeita. Nämä tarpeet on määritelty oikeusministeriön mietinnössä Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla ja siihen liittyvässä luonnoksessa hallituksen esitykseksi.

YhES järjestöneuvottelukunta pitää tärkeänä huolehtia pienten järjestöjen mahdollisuuksista hakea valtionavustuksia, jotta hauista eivät putoa toimijat, joilla ei ole kattojärjestöä. Valtionavustusta myöntävän tahon tulee antaa tarvittaessa ohjausta ja neuvontaa raportointi- ja kirjanpitoikäntöihin.

Ehdotus 5: Järjestöjen toiminnan ja vastuullisuuden arvioinnin perusteita yhdenmukaistetaan.

Tuontajakoministeriöt soveltavat mahdollisimman yhdenmukaisia toiminnan ja vastuullisuuden arvioinnin perusteita harkitessaan ja myöntäessään yleisavustuksia järjestöille. Perusteita arvioidaan sekä suunnitellun että toteutuneen toiminnan perusteella. Tuontajakoministeriöt päättävät, kuinka ne soveltavat arviointiperusteita mahdollisine painotuksineen päätöksenteossa.

YhES-neuvottelukunta pitää hyvänä järjestöjaoston ehdotusta arvioinnin perusteista.

Ehdotuksessa todetaan, että tuontajakoministeriöt soveltavat mahdollisimman yhdenmukaisia toiminnan ja vastuullisuuden arvioinnin perusteita harkitessaan ja myöntäessään yleisavustuksia järjestöille. Perusteita arvioidaan sekä suunnitellun että toteutuneen toiminnan perusteella. Järjestöjaosto ehdottaa viittä toiminnan arvioinnin perustetta kuvauksineen.

YhES- järjestöneuvottelukunta pitää hyvänä järjestöjaoston ehdotusta arvioinnin perusteista. YhES- neuvottelukunta pitää tärkeänä lausunnoissa nousutta painotusta, että valtionavustusta harkittaessa ja myönnettäessä voidaan arvioida, miten järjestöt edistävät kestävästä kehitystä ja vastuullisuutta toiminnassaan. Vaikuttavuuteen ja sen arviointiin tulee olla selkeä kehys, jotta arviointia osataan tehdä kokoaikaisesti toiminnassa. On tärkeää seurata, miten toiminnassa toteutuu tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja yhteiskunnan monimuotoisuuden huomioonottaminen.

YhES-järjestöneuvottelukunta yhtyy Järjestöjaoston näkemukseen, että vastuullisuuden arvioinnin perusteina voidaan käyttää avointa ja hyvää hallintoa, yhteistyötä ja kumppanuutta sekä esimerkiksi tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Ehdotus 6: Järjestöille voidaan myöntää kaksivuotisia yleisavustuksia harkinnanvaraisesti.

Tuontajakoministeriöt voivat myöntää järjestöille yksi- tai kaksivuotisia yleisavustuksia harkinnanvaraisesti. Kahdeksi vuodeksi kerrallaan myönnetty yleisavustus ei poista sen saajan vuotuista raportointivelvollisuutta. Järjestöt voivat hakea ensimmäiset kaksivuotiset yleisavustukset vuoden 2024 valtionavustushauissa. Kaksivuotiset yleisavustukset rahoitetaan valtion yhden vuoden talousarviosta.

YhES-järjestöneuvottelukunta kannattaa järjestöjaoston näkemystä siitä, että valtionavustusten myöntämistä pitäisi nopeuttaa, jotteivat viivästyneet valtionavustuspäätökset vaikeuta järjestöjen toimintaa kohtuuttomasti.

Kun harkinnanvaraisia yleisavustuksia myönnetään, yhdenvertaisuuden toteutumisen vuoksi kriteerien on hyvä olla selkeitä ja yhtenäisiä. Järjestöneuvottelukunta pitää hyvänä kaksivuotisen yleisavustuksen mahdollisuutta, järjestön toiminnan kannalta avustus voisi olla myös pitkäkestoisempi, esim. 3-5 vuotta.

Ehdotus 7: Järjestöt välittävät valtionavustuksia edelleen siirron saajille mahdollisimman yhdenmukaisella tavalla.

Valtionavustusten edelleen välittäminen perustuu tuontajakoministeriöissä valtionavustuslain uudistamisen yhteydessä laadittavaan tulkintaohjeeseen. Tuontajakoministeriöiden valtionavustusehdot ja -rajoitukset sekä delegointisopimusmallit yhdenmukaistetaan. Samalla varmistetaan, että siirron saajille

edelleen välitettyjen valtionavustusten käyttöä koskeva tieto on avointa ja läpinäkyvää valtionavustustoiminnan uuden toimintamallin mukaisesti.

YhES-neuvottelukunta pitää yhdenmukaisuutta ja tulkintaohjetta tärkeänä tulkintaerojen vähentämisen näkökulmasta. On varmistettava, että yhdenmukaisuus ei rajaa pois hakijoita, joilla on vähän resursseja ja kokemusta hakemisesta.

Kattojärjestöjen alajärjestöilleen/yhdistyksille välittämän avustuksen byrokratia (hakeminen, sopimukset, raportointi) tulisi saada mahdollisimman yksinkertaiseksi. Avustuksesta saatava hyöty on oltava suurempi kuin pienille yhdistyksille koitua paperityö.

Ehdotus 8: Tuotonjakoministeriöt uudistavat valtionavustusten käsittelyä.

Tuotonjakoministeriöt uudistavat valtionavustusten käsittelyä järjestämällä sen tiimityönä. Taloustarkastuksen tehtävät on myös perusteltua yhdenmukaistaa vastuineen tuotonjakoministeriöissä. Järjestöjen taloutta ja toiminnan tai hankkeen tuloksellisuutta sekä toimintaympäristömuutoksia koskevaa tietoa hyödynnetään entistä laajemmin valtionavustusprosessien eri vaiheissa.

YhES-neuvottelukunta pitää hyvänä raportin ehdotusta siitä, että mahdollisia riskejä voidaan vähentää käsittelemällä valtionavustuksia tiimeissä. Tavoitteena on myös lyhentää valtionavustusprosessien kestoja ja parantaa valtionavustustoiminnan laatua.

YhES-neuvottelukunta pitää hyvänä sitä, että valtionavustustoiminnan uudessa toimintamallissa on mahdollista arvioida, miten taloustarkastusta voidaan hyödyntää valtionavustusprosessin eri vaiheissa. Erityisen tärkeää järjestöille on oikea-aikaisesti ja saavutettavasti annettuun neuvontaan panostaminen, jotta voidaan ennalta ehkäistä väärinkäytöksiä ja vähentää takaisinperintätilanteita. Aikataulut hakemiseen ja käsittelyyn olisi suunniteltava yhteistyössä järjestöjen kanssa.

3 Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Yleiset huomiot Järjestöjä koskevat valtionavustuskäytännöt: Ehdotukset niiden kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi -julkaisusta

YhES-neuvottelukunta pitää hyvänä sitä, että uusi valtionavustuskäytäntöjen toimintamalli yhdenmukaistaa rahoituskäytäntöjä, kokoaa ne yhteen paikkaan haettavaksi ja yhteen tutkittavaksi sekä lisää avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Valtionavustuskäytäntöjä yhdenmukaistaessa on hyvä jättää väljyyttä eri kokoisten/eri aloilla toimien järjestöjen tarpeita ajatellen. On muistettava monialaisuus ja järjestökentän monimuotoisuus. Muutkin kuin sotejärjestöt ovat keskeisiä toimijoita alueen osallisuuden lisääjinä.

Ehdotuksessa on tärkeää, että järjestöillä olisi jatkossa vahvempi rooli yhteiskunnallisten tavoitteiden tunnistamisessa ja määrittelyssä. YhES-neuvottelukunta korostaa, että kautta linjan on

tärkeää tunnistaa rahoituksen keskittymisen riski. On ensiarvoisen tärkeää, että huolehditaan alueellisen ja maakunnallisen järjestökentän äänen kuulumisesta ja osallisuudesta eri prosesseissa.

On huolehdittava järjestöjen vaikutusmahdollisuuksien toteutumisesta ja osallistamisesta niihin prosesseihin, joissa tunnistetaan rahoitustarpeita ja tarpeita toiminnan sisällöille yhteiskunnallisten tilanteiden muuttuessa. Olisi hyvä varautua myös nopeisiin rahoitustarpeisiin vrt. Covid19 ja ennakoita tulevaa.

Valtionavustustoiminnan kehittämistä koskevat yleiset huomiot

Valtionavustustoimintaa kehitettäessä on varmistettava, että maakuntien verkostojärjestöt ja vastaavat toimijat saavat yleisavustuksen toimintansa mahdollistamiseen. Näin luodaan laajemmin toimintaedellytykset alueiden pienillekin toimijoille, jotka tarvitsevat lähellä olevaa tukea ja ohjausta valtionavustusten hakuun.

On otettava huomioon muuttuva kuntien tilanne ja pyrkiä siihen, että valtionavulla olisi mahdollisuus tuottaa toimintaa sinne, missä ihmiset ovat. On pystyttävä ottamaan huomioon myös syrjäiset alueet ja huolehdittava niiden alueiden järjestöjen toimintaedellytyksistä. Toimialoja ylittävä yhteistyö on tehtävä kannustavaksi.

YhES lausuu "Tarvitaan monialaista yhteistyötä, jotta valtionavustuksia voidaan kohdentaa jatkossa entistä paremmin yhteiskunnallisiin päämääriin" Monialaisuuden turvaaminen on tärkeää.

YhES järjestöneuvottelukunta toteaa, että pienten yhdistysten toimintaedellytyksiin vaikuttaa suuresti kuntien sitoutuminen yhdistysten rahoituksen kehittämiseen ja omarahoitusten tukemiseen. Pienillä paikkakunnilla pienten yhdistysten toiminnan vaikuttavuus on merkittävää, kun toimijoita ja toimintaa muuten on vähän.

Salo Aino
Etelä-Savon maakuntaliitto